

Долженков Олександр Валерійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри адміністративного та фінансового права*

**ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО
КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ СПИРТУ ЕТИЛОВОГО,
КОНЬЯЧНОГО І ПЛОДОВОГО, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ
ВИРОБІВ (АСЕК)**

Чинне на сьогодні в Україні маркування підакцизної продукції паперовими марками є недостатньо ефективним засобом контролю. За неофіційними даними, в Україні більш як половина ринку алкоголю та тютюну є нелегальним. Для ефективного комплексного контрольного-попереджувального моніторингу у сфері обігу підакцизних товарів, контролю за переміщенням підакцизних товарів на кожному етапі – від виробника чи імпортера до кінцевого споживача, нагальним є впровадження автоматизованої системи електронного контролю за виробництвом та обігом спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів (далі – АСЕК).

Тож постає завдання виявити наявні проблеми та запропонувати напрями вирішення, з метою детінізації виробництва та обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, шляхом удосконалення процедури маркування завдяки впровадженню АСЕК.

На сьогодні в Україні відсутня цілісна автоматизована система контролю за обігом підакцизних товарів, яка охоплювала б всі стадії обігу підакцизних товарів від їх виробника/імпортера до суб'єкта господарювання, який здійснює роздрібну реалізацію цих товарів або їх кінцеве використання.

За даними Всесвітньої митної організації, Україна роками посідала перші місця у світі як країна походження конфіскованих контрабандних сигарет аж до

2014 року. І лише у 2013-му та 2015 роках поступилася цією першістю Тунісу та Польщі відповідно.

Згідно зі звітом міжнародної аудиторської компанії KPMG, у 2016 році Україна вийшла на перше місце серед країн, що постачають контрабандні сигарети в країни Європейського Союзу. Протягом 2015-го та 2016 років контрабанда українських сигарет в країни Європейського Союзу зросла більш ніж у 10 разів і сягнула 5,8 мільярдів штук. Наразі обсяг вивезеної тютюнової продукції збільшився вдвічі.

За найскромнішими мірками, обсяг контрабанди сигарет з України можна оцінити в одну тисячу фур на рік. Щодня 794 500 пачок, тобто кожен секунду дев'ять пачок сигарет, незаконно перетинають кордон України і Європейського Союзу.

Зростає частка тіньової продукції і на ринку алкоголю. За різними оцінками та неофіційними даними, сьогодні вона сягає 50-60 %.

Рівень контрабанди алкогольних напоїв та тютюнових виробів можна зменшити, у тому числі й за допомогою впровадження АСЕК. Це рішення має полегшити роботу підприємств, які виробляють підакцизну продукцію, і, в свою чергу, стане дієвим важелем у боротьбі з контрафактом та контрабандою.

За інформацією експертів ринку, нині багато країн Європейського Союзу поступово переходять на електронну акцизну марку.

Протоколом про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами від 01.11.2012 року до Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну від 21.05.2003 року, ратифікована Україною Законом № 3534-IV від 15.03.2006 року (далі – Протокол), встановлено вимогу установи протягом п'яти років з моменту вступу в силу Протоколу глобального режиму і відстежування, який буде включати національні і регіональні системи і відстежування і глобальний центр з обміну інформацією, що входить до складу Секретаріату РКБТ ВООЗ. У статті 8 Протоколу, відстеження і простеження, міститься вимога про

встановлення міжнародного режиму і відстежування (яке буде вирішальним при розслідуваннях випадків незаконної торгівлі) протягом п'яти років з моменту вступу в силу Протоколу, з установою при Секретаріаті «глобального центру з обміну інформацією»; Сторони повинні також встановити національні та/або регіональні системи і відстежування, і національні центри по обміну інформацією, які будуть служити сполучною ланкою між національними системами і глобальним центром по обміну інформацією; кожна Сторона повинна також забезпечити нанесення на упаковки сигарет унікальних ідентифікаційних маркувань (що містять основну інформацію про виріб) протягом п'яти років з моменту вступу в силу Протоколу для цієї Сторони; для інших тютюнових виробів цей термін становить 10 років.

Відповідно до пункту 1 статті 15 Директиви Європейського парламенту та Ради 2014/40/ЕС «Про наближення законів, правил та адміністративних положень держав-членів, що стосується виробництва, презентації та продажу тютюну та супутніх товарів, та скасування Директиви 2001/37/ЕС» від 03.04.2014 року Держави-члени повинні забезпечити, щоб усі пачки тютюнових виробів були марковані унікальним ідентифікатором, який повинен визначати дату і місце виробництва, виробничий комплекс, устаткування, використане для виробництва тютюнової продукції, зміну і час виробництва, передбачуваний ринок роздрібною торгівлі, передбачуваний маршрут відправлення, фактичний маршрут відправлення від виробника до першого роздрібного магазину, включаючи всі використовувані склади, а також дату відвантаження, пункт відправлення та інше.

У 2015 році підприємства, що займаються виготовленням тютюнових виробів, добровільно протестували систему електронного акцизу Codentify. Позитивні результати добровільного використання системи Codentify на тютюновому ринку дали підстави стверджувати, що в разі офіційного

запровадження електронної акцизної марки Україні вдасться серйозно скоротити частку підробленої, контрабандної продукції.

Також необхідно зазначити, що зниження обсягів тіньової торгівлі тютюновими виробами та посилення контролю держави і суспільства за обігом тютюнових виробів – це одна з ключових вимог протоколу Всесвітньої організації охорони здоров'я по боротьбі з нелегальною торгівлею сигаретами.

З метою детінізації виробництва та обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів необхідним та нагальним кроком є запровадження автоматизованого контролю за рухом підакцизних товарів, а саме АСЕК, електронної марки акцизного податку (спеціального знаку для маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів).

АСЕК повинна містити наступні елементи: код АСЕК; електронну марку акцизного податку; електронну акцизну накладну; систему електронного адміністрування акцизного податку; єдиний реєстр акцизних накладних. В свою чергу, в код АСЕК, який повинен наноситися на пляшку (упаковку, пачку), повинно бути зашифровано найменування товару, дата, час і місце виробництва, інформація про підприємство, яке виготовило товар, країну, для ринку якої він призначений, суму нарахованого акцизного податку.

Маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів у разі їх виробництва на митній території України чи ввезення таких товарів на митну територію України, шляхом нанесення коду АСЕК на кожну пляшку, пачку (упаковку, коробку) алкогольних напоїв та тютюнових виробів дозволить: збільшити доходи бюджетів усіх рівнів за рахунок повного обліку виробництва й обігу підакцизних товарів (алкогольних напоїв і тютюнових виробів) в Україні та виключить можливість реалізації підакцизних товарів без сплати акцизного податку; сприятиме зменшенню обсягів тіньового ринку підакцизної продукції; підвищить ефективність попередження, виявлення та розкриття злочинів у сфері обігу підакцизних товарів.

Впровадження та функціонування АСЕК в цілому направлене на покращення системи адміністрування акцизного податку. Впровадження електронної акцизної марки забезпечить створення єдиного інформаційного простору та формування бази даних про обіг підакцизних товарів від виробника/імпортера до кінцевого споживача, про виробництво та реалізацію кожної одиниці виміру таких товарів на території України, що стане дієвим важелем у боротьбі з фальсифікованою, контрафактною та контрабандною продукцією, сприятиме оперативному виявленню та запобіганню фактів незаконного вивезення підакцизних товарів до Європейського Союзу.

Таким чином можна зробити висновок, що у зв'язку із відсутністю цілісної автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів, Україна займає лідируючі позиції у світі за рівнем контрабанди алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Запровадження світових практик контролю за рухом та реалізацією алкогольних напоїв та тютюнових виробів на території України, а саме впровадження АСЕК, значно спростить документообіг у сфері обігу підакцизних товарів, дозволить знизити обсяги тіньового ринку підакцизних товарів та посилить контроль держави за обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів в цілому.